

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

גליון מספר 341

ז' ניסן
תשפ"ה

פרשת ויקרא

דרך חיים

בעל היכולת בתחילה ובסוף... ורבי אברהם אמר שלא ישאל על המילה 'למה', והוא כטעם "הי לבי תמים בחקיק למען לא אבוש" (תהלים קיט פ). ביחס לציווי "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח ג) הסביר רש"י: "התהלך עמו בתמימות ותצפה לו ולא תחקור אחר העתידות אלא כל מה שיבוא עליך קבל בתמימות ואז תהיה עמו ולחלקו". הנטייה לחקור ולברר אחר העתידות היא נטייה מובנת באדם, מתוך סקרנותו ועיסוקו בדאגת המחר. אמנם הרמב"ן הסביר כי ציווי התורה בזה בא להורות לאדם למקד את כוחו הרוחני לחיזוק האמונה בקב"ה, שזה מה שיקבע את מה שיהיה בעתיד. וזוהי כוונת ה'תמימות' עליה ציוותה התורה:

"שנייחד לבבנו אליו לבדו ונאמין שהוא לבדו עושה כל, והוא היודע אמתת כל עתיד, וממנו לבדו נדרוש העתידות, מנביאיו או מאנשי חסידיו, רצונו לומר אורים ותומים. ולא נדרוש מהוברי שמים ולא מזולתם, ולא נבטח שיבואו דבריהם על כל פנים. אבל אם נשמע דבר מהם נאמר 'הכל בידי שמים', כי הוא אלהי האלהים עליון על הכל היכול בכל משנה מערכות הכוכבים והמזלות כרצונו, מפר אותות בדים וקוסמים יהולל. ונאמין שכל הבאות תהיינה כפי התקרב האדם לעבודתו. ולפיכך אחר אזהרת שאלת העתידות מקוסם ודורש בעד החיים אל המתים אמר שתהיה תמים עם השם בכל אלה ולא תירא ממגיד עתיד, אבל מנביאו תדרוש ואליו תשמע. וזה דעת אונקלוס: "שלים תהא בדחלתא דה' המשך בעמוד הבא

בהקשר קרבן הפסח אנו מוצאים את התמימות כתנאי לכשרותו של השה. "דברו אל כל עדת ישראל לאמר... שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם" (שמות יב ג-ה). אם נתבונן במקורות נגלה עד כמה מובלטת וחשובה התכונה הזו של התמימות בעיני הקב"ה, וכיצד הבינו המפרשים את הדרישה לתמימות ומעלתה.

נח הוא הראשון בתורה שמוגדר כתמים, "איש צדיק תמים היה בדרתיו" (בראשית ו ט). אונקלוס מבאר את משמעות הכינוי הזה במובן של 'שלם', "אֵלִין תּוּלְדַת נַח נִחַ גְּבַר צְכָאִי שְׁלִים הָהּ בְּדִרוּהִי". הרמב"ן הביא את דברי האבן עזרא: "צדיק במעשיו תמים בלבו", ומכח זה זכה בדין להינצל מן המבול. מכח צדקות זו זיכה נח גם את בניו אחריו: "והנה אחר שהיה נח צדיק ואיננו ראוי ליענש גם בניו וביתו ראויים להנצל בזכותו כי היה עונש עליו אם יכרת זרעו או יאמר כי הוא צדיק שלם וגם בניו וביתו צדיקים כי הוא למדם כענין שכתוב "כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו" (בראשית יח ט).

לעומת נח המתואר בתמימות, מדייק הרמב"ן כי אצל אברהם אבינו מופיע מידת התמימות כציווי: "התהלך לפני והיה תמים" (בראשית יז א). על פסוק זה הסביר הרמב"ן כי לא מדובר בשלמות הנפש והאישיות, כי אם בשלמות האמונה של אברהם באלוקיו: "מצוה אחרת עוד בענין הזה כטעם "תמים תהיה עם ה' אלהיך" (דברים יח ג) אחרי אזהרת השם "לא ימצא בך קוסם קסמים מעונן ומנחש ומכשף וגו'" (שם י), והענין בשניהם שיאמין בלבו כי הקב"ה לבדו הוא

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

"יהי לבי תמים בחקיק" (תהלים קיט פ). אמר דוד: רבון העולם, כשאני עוסק בחקיק לא יאה רשות ליצר הרע להציץ בי, שנאמר "הורני ה' דרכך אהלך באמתך" (שם פו יא) שלא יטעה אותי יצר הרע ואני מתבייש מן הצדיקים. ועוד שמתוך שהוא מטעה אותי אני מונע עצמי מדברי תורה ואני בא להשמיע תלמודי לפניך וקטנים ממני הם משיבין ואומרים 'אינו כך' ואני מתבייש. אלא עשה לבי אחד כדי שיהא עוסק בתורה בתמות, הדא הוא דכתיב: "יהי לבי תמים בחקיק למען לא אבוש".

השימוש במידת התמימות כלפי הקב"ה מופיע בשירת האזינו "הצור תמים פעלו" (דברים לב ד). מסביר רש"י: "אף על פי שהוא חזק, כשמביא פורענות על עוברי רצונו, לא בשטף הוא מביא, כי אם בדין כי תמים פעלו". הרשב"ם כותב "שירה זו לעד היא. לפיכך מדברת השירה אחר שיבא לישראל פורענות חטאתם, הצור תמים פעלו, בכל פורענות שהביא עליכם צדיק וישר הוא". אף כתב הרמב"ן: "הצור תמים פעלו - רמז למדת הדין. ואמר 'תמים פעלו', כי הפועל הבא ממנו תמים ושלם לא ימוט ולא ישתנה לעולם. כי כל דרכיו משפט - הרחמים הם, ולא תבוא בפועל חסרון אך במשפט". אם כן כלפי שמיים עניין התמימות הוא מה שהקב"ה הוא "אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (דברים לב ד).

באבות דר' נתן (פרק ד) מובא ויכוח נוקב בין הקב"ה ומשה רבנו בשעה שמשנה רבנו ביקש להיכנס לארץ ישראל: "באותה שעה עמד משה בתפילה לפני הקב"ה אמר לפניו: רבש"ע, אני אי אתה מעליני המשך בעמוד הבא

אלהך", שלא תהיה חסר ביראתו, כי תמים הוא השלם בדבר כמו שה תמים (שמות יב ה, שאין בו מום ושום חסרון. וזו מצות עשה".

וכך הסבירו חז"ל במדרש: "תמים תהיה - חלקך עם ה' אלקיך". שבמה שהאדם שומר על תמימותו בזה זוכה שחלקו עם ה' אלוהיו. כך דוד אומר "ואני בתמי אלך פדני וחנני" (תהלים כו יא), "ואני בתמי תמכת בי ותציבני לפניך לעולם" (שם מא יג). "אם עשית כל האמור בענין אתה לה' אלקיך" (ספרי דברים קעג). "תמים פעלו - פעולתו שלימה עם כל באי העולם ואין להרהר אחר מעשיו אפילו עילה של כלום" (ספרי שם שז).

במסכת נדרים (לב). מקשרת הגמרא את ענין התמימות לברית המילה וליסוד של מידה כנגד מידה, שמי שהולך עם הקב"ה בתמימות גם הקב"ה משיב לו בתמימות: "רבי אומר: גדולה מילה שאין לך מי שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא תמים אלא על שם מילה, שנאמר "התהלך לפני והיה תמים" וכתוב "ואתנה בריתי ביני ובינך"... אמר רבי יצחק: כל המתמים עצמו הקדוש ברוך הוא מתמים עמו, שנאמר "עם חסיד תתחסד עם גבר תמים תתמם". אמר רבי הושעיא: כל המתמים עצמו שעה עומדת לו, שנאמר "התהלך לפני והיה תמים" וכתוב "והיית לאב המון גוים".

אף דוד המלך ע"ה התייחס פעמים רבות בספר תהלים למידת התמימות, כגון "הולך תמים ופעל צדק ודבר אמת בלבבו" (תהלים טו ב), "האל המאזרני חיל ויתן תמים דרכי" (שם יח לג). וכן נאמר על דוד במדרש (שמות רבה יט ב): זה שאמר הכתוב

כמים תינים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

דרך חיים

הקב"ה, האבות והתורה: וְעַקֵּר הַיְהוּדוֹת הוּא רַק לִילֵךְ
בְּתַחֲמוֹת וּבְפִשְׁיטוֹת, בְּלִי שׁוֹם חֲכָמוֹת וְלֹהֶסְתַּכֵּל
בְּכָל דָּבָר שְׁעוֹשֶׂה, שִׁיְהִיָּה שֵׁם הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ" (ליקו"מ
שם יב) ואז בוודאי לא ייכשל לעולם.

שבת שלום!

לארץ ישראל, הניחני עוד שאחיה בעולם ולא אמות
ולא איגנח בעפר. משיב הקב"ה ואמר לו למשה:
משה, לא כך כתבתי בתורתך על ידך: "אני אמית
אחיה" ואם אין אני ממית אותך בעולם הזה, היאך אני
מחיה אותך בעולם הבא? ולא עוד אלא שתעשה
תורתך פלסטר, שנאמר: "ואין מידי מציל". משיב
משה ואמר לפני הקב"ה: רבש"ע, אם לא, הניחני
בעולם כעוף שהוא פורח באויר ומלקט בכל יום
מורסנו מן הקרקע ושותה מים הנהרות, אחיה בעולם
ולא אמות ולא איגנח בעפר. א"ל "רב לך...!", רב לך
שדברת, כבר נגזרה גזרה ונחתם גזר דין. כיון שראה
משה הקב"ה שלא נשא לו פנים ולא נתן לו חיים,
פתח פיו ואמר: "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו
משפט".

מצאנו אם כן שהאדם נקרא לתמימות, ואף הקב"ה
משתבח במידת התמימות. כן התורה עצמה שבחה
במה ששייכת לענין התמימות: "תורת ה' תמימה
משיבת נפש" (תהלים יט ח). הנה הקב"ה שתמים
פעלו מצווה באמצעות התורה התמימה להתהלך
לפניו ולהיות תמימים.

הבעל שם טוב הקדוש הרבה לעסוק במידת
התמימות כמידה בסיסית בעבודת ה', ונקשרה אצלו
קשר אדוק למידת הענווה, צניעות והסתפקות
במועט. נוקבים מאד דבריו של ר' נחמן מברסלב
בליקוטי מוהר"ן (תנינא יט): "עקר התכלית והשלמות
הוא רק לעבד השם בתמימות גמור, בלי שום חכמות
כלל... אבל באמת עקר השגת התכלית הוא רק על
ידי תמימות דיקא, דהינו יראת השם ומצוות מעשיות
בפשיטות גמור". ולואי ונזכה אף אנו לילך בדרך

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

בדרכו של ר' אריה

לא בכדי היה ר' אריה אומר על רעייתו הרבנית צפורה חנה כי את מידותיו הטובות למד ממנה. "היא גדולה ממני במידות", היה נוהג לומר. כולה הייתה נתינה, רגילה הייתה לומר: "אני מאחלת לעצמי שיהיה לי טוב, ולשכני - טוב יותר".

בדברו עליה אמר פעם ר' אריה לנכדו הרב דוד לוי: "אני בטוח כי בעת תחיית המתים ימצאו את גופתה שלמה". "הכיצד סבא?" שאל הנכד. "בזכות היותה בעלת מדרגה, אשה צדקת שאינה יודעת קנאה מהי". אמר ר' אריה, וסיפר: "בעיר קובנא הייתה גזירה של המלכות להעתיק את בית הקברות למקום אחר. מחו היהודים, צמו, הפגינו, ולא עלה בידם לבטל את רוע הגזירה. משהעבירו את הקברים לחלקה החדשה שהוקדשה לכך, נמצאו שני קברים שהמתים שהיו בהם נמצאו שלמים. האחד היה ר' לייבל'ה קובנר, הוא ר' לייבל'ה שפירא שרעייתי הצדקת צפורה-חנה הייתה נינתו. הקבר השני היה קברו של אדם אלמוני.

באשר לר' לייבל'ה קובנר אין כל תמיהה, שהרי נאמר "ורקב עצמות קנאה" (משלי יד ל) והלה מעולם לא קינא בזולתו. אולם אותו אדם אלמוני, במה זכה שגופתו תישאר בשלמותה? חיפשו ובדקו בפנקס הקהילה ומצאו כי אותו אדם אלמוני היה חייל בצבא הצאר ניקולאי, גדודו חנה סביבות העיר קובנא. כאשר חבריו אכלו מאכל פיגולים הכריחוהו לאכול עמם בשר חזיר. משסירב הלעיטוהו באותו בשר ונחנק ומת. נמסרה גופתו של אותו חייל יהודי אלמוני לידי אנשי הקהילה על מנת שיקברוהו, ובמצבו נחרת: "כאן נטמן חייל אלמוני בצבא הצאר שמת על קידוש השם".

הוסיף ר' אריה ואמר: "רעייתי הצדקה, נינתו של ר' לייבל'ה מקובנא, אך היא כאבי-סבה לא ידעה טיבה של קנאה. ומובטחני שרימה ותולעה לא פגמו בה".

(צדיק יסוד עולם עמ' 47-48)

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

השנה יחול ערב פסח ביום שבת קודש הבאה, ומשום כך ראינו לנכון להקדים וללמוד הלכות ערב פסח מיוחד זה על מנת שנבוא אל השבת והחג מוכנים כראוי. לערב פסח שחל בשבת ישנן משמעויות רבות: התפילות, זמני האכילה בשבת, ההכנות לליל הסדר ואופן עריכת הסדר עצמו.

הגמרא (פסחים 10.) מתארת שנתקשו בני בתירא - נשיאי הדור לזכור את הדינים של ערב פסח שחל בשבת, עד שהגיע הלל הזקן מבל וחדש להם שקרבן פסח דוחה את השבת.

תענית בכורות - פסח מרן השלחן ערוך (או"ח תע ב) שאם חל ערב פסח בשבת יש אומרים שמתענים הבכורות ביום חמישי, ויש אומרים שאינם מתענים כלל, ולא הכריע מרן כיצד יש לנהוג. מרן היחזה דעת (א צא) פסק שבשנה זו ישתתפו כל הבכורות הספרדים בסעודת מצוה על מנת להיפטר מתענית הבכורות. מאידך, מרן הבן איש חי (שנה א צו) כתב שמתענים הספרדים ביום חמישי, כפי שפסק מרן הרמ"א, וכן נוהגים האשכנזים. לדעת הנודע ביהודה (מהדו"ת קו"א שנד) ומרן החת"ם סופר אין סעודת מצוה פוטרת מתענית בכורות, אך מרן המ"ב (תע סק"י), האגרות משה (א קנז), המנחת יצחק (ג רג) והיביע אומר (ד יג) סוברים שפוטרת. לכן בשנה זו ניתן לסמוך על דעות אלו ולהקל לבכורות שהשתתפו בסיום שלא יתענו, אף שבשאר שנים יש מחמירים בזה (אגרו"מ ד סט, יחו"ד א צא).

בדיקת חמץ - פסק הרמב"ם (חמץ ומצה ג ג) לעשות בשנה זו את הבדיקה בליל יג ניסן, כלומר ביום חמישי בלילה, וכן פסק מרן השלחן ערוך (תמד א). את הבדיקה עורכים כבכל שנה, מברכים בתחילתה "על ביעור חמץ" ומבטלים את החמץ בסופה (ט"ז ומ"ב שם). מי שלא בדק בליל שישי מחויב לבדוק במהלך יום שישי.

ביעור חמץ - המשנה (פסחים ג ו) דנה מתי שורפים את החמץ בשנה שערב פסח חל בשבת, האם טרם השבת או כבכל שנה ביום יד בניסן. להלכה פסק מרן השלחן ערוך (שם) שמבערים את החמץ ביום שישי. בכל שנה מבערים עד סוף שעה חמישית (11:22), אמנם היה מקום לומר שבשנה זו ניתן לבער כל היום משום שאנו ממשיכים באכילת החמץ גם בשבת, אלא שבכדי שלא נבוא לטעות בשאר שנים מבערים את החמץ גם בשנה זו עד סוף שעה חמישית (פסחים מט. מרדכי בשם רש"י). בכל שנה אנו מבטלים את החמץ לאחר השריפה (שבשונה מהביטול אחר בדיקת החמץ שנועד לחמץ שאיננו רואים, הביטול כעת הוא על החמץ שאנו רואים), אך השנה נעשה את הביטול בשעה החמישית של יום השבת עצמו, שעד אז יש לבער חמץ שנמצא ברשותנו. ויש לתת את הדעת לרכז את כל החמץ שאנו משתמשים בו בשבת במקום אחד, על מנת שלא יתפזר בבית במהלך השבת, ובמיוחד כשיש ילדים קטנים בבית יש לנהוג

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

בזהירות יתירה.

איסור מלאכה - בערב פסח (יד ניסן) ישנו איסור מלאכה מאחר חצות היום (12:46). טעם הדבר הוא בכדי שלא נשכח להקריב קרבן פסח, להכין מצות ושאר צרכי החג (רש"י פסחים נ), ומשום שלא ראוי שבשעה שהפסח נקרב העם יעסוק במלאכתו (ירושלמי פסחים ד א). אך השנה שקרבן פסח קרב בשבת עצמה אין איסור עשיית מלאכה בערב שבת, אלא משעת מנחה קטנה (16:26) כבכל שבת. ממילא הדין לומר במוצאי השבת הקרובה (ויקרא) "ויהי נעם", משום ש"מעשה ידינו" יהיו במהלך כל השבוע. בשונה ממצב בו פסח חל בשבת עצמה, ומשום איסור עשיית מלאכה בערב פסח - יום ו יש סוברים שלא להגיד "ויהי נעם" במוצאי שבת שלפני הפסח. אך כאמור השנה אין איסור עשיית מלאכה בערב שבת ולכן אומרים כבכל שבת (טור ורמ"א סי' רצה)

סעודות השבת - בערב פסח ביתנו יהיה נקי, ועולה השאלה כיצד ניתן לאכול לחם משנה כשהבית כולו נקי לפסח. הירושלמי (י א) כתב בלשון חריפה ביותר שאין לאכול מצה בערב פסח, ודבריו נפסקו להלכה ברמב"ם (ב יב) וברמ"א (תעא ב). לדעת הארחות חיים (ח"מ קיד) אסור לאכול כבר מליל יד ניסן, אולם הרי"ף הרמב"ם ועוד ראשונים סברו כי האיסור מתחיל רק מיום יד עצמו. כשנחלקו הרמב"ן (פסחים נ) ובעל המאור האם איסור אכילת מצה אסור משעת עלות השחר או רק משעת איסור אכילת חמץ (10:01). להלכה הכריע מרן הרמ"א שהאיסור מתחיל מעלות השחר, וכן פסק מרן המשנה ברורה, שהוסיף שיש שאסרו לאכול מצה כבר מראש חודש ניסן. את הלחם משנה נאכל בתחילת הסעודה בזהירות שלא יתפזרו פירורים. בסיום אכילת החלה נקפל את המפה החד פעמית ונזרוק את הכל לפח, והראוי ביותר לזרוק את הפירורים לתוך השירותים (מ"ב תמד ס"ק כא). העצה הנכונה היא לאכול פיתות כלחם משנה, שאין גורמות לפירורים והן פחות שומניות.

את המאכלים בסעודת השבת ניתן לאכול מדברים הכשרים לפסח ובכלים חד פעמיים או לשים בסירי חמץ על פלטה שלא הוכשרה לפסח או על פלטה של פסח עם מספר כיוויי נייר כסף, שבגמר החימום יורידים ויזרקם אל הפח. וגם בזה יש להיזהר שלא יישפך נוזל מן הסירים על הפלטה. את הסירים ניתן לנקות בשבת (מ"ב תמד יד), וכיוון שהכיוור נקי לפסח ננקה את הכלים בכיוור האמבטיה, ונזרוק לפח את הדבר שבו השתמשנו לנקיון הסירים.

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

ניקוי השיניים - מסוף זמן אכילת חמץ יש לנקות את השיניים. מי שאינו משתמש במברשת שיניים בשבת מחשש שיפצע את שיניו ויוריד דם יאכל וישתה דבר מה שאינו חמץ וכך ינקה את פיו.

סעודה שלישית - כתב מרן השלחן ערוך (רצא ב) שיש לאכול מדי שבת סעודה שלישית לאחר מנחה גדולה - שעה שלישית ומחצה (13:13), וקודם לכן לא יוצאים ידי חובה. לכן הציע מרן השלחן ערוך (תמד א) שבשנה זו יאכלו מצה עשירה לפני שעה עשירית (15:54) ובכך ייצא ידי חובה, משום שאין היא נחשבת ללחם עוני ולכן אין איסור לאכלה בזמן זה בו יש איסור אכילת מצה לכל הדעות. אולם רבים מהאשכנזים לא אוכלים מצה עשירה אחר סוף זמן אכילת מצה, ולכן כתב הרמ"א שיקיימו סעודה שלישית בפירות או בשר ודגים כשיש עדיפות לאכילת פירות מאכילת בשר ודגים, שלא יגיע לליל הסדר שבע. אמנם התוספות (יומא עט:) סברו שלא יוצאים ידי חובה בפירות אלא דווקא בבשר ודגים, אך אנו סומכים על דעת הר"ן (ברכות מט:) שמשום הרצון להגיע תאבים לליל הסדר מקילים בעניין זה, ולילדים בוודאי ניתן להקל לאכול בשר ודגים על מנת שלא יירעבו בתחילת הסדר. עצה נוספת היא להכין מאכלים מבושלים מקמח מצה, כמצה-בריי, קניידלך-קופתאות וכדומה, ולאכול אותם לסעודה שלישית. אך כל זה כאמור דווקא קודם שעה עשירית, שממנה והלאה לא אוכלים פת בכדי לאכול בליל הסדר את המצה לתיאבון. דרך שלישית היא דרכו של אבי מנהג אשכנז - המהר"ם מרוטנבורג (תשבץ קטן כג), שהזדרז לסיים את התפילה, חילק את סעודת הבוקר לשתיים על מנת שהשנייה תיחשב לסעודה שלישית, ואכל פירות אחר הצהריים. ובכדי לנהוג כך יש להקדים קום בשבת בבוקר, לאחר התפילה לאכול סעודה, לברך ברכת המזון ולעשות הפסק מסוים (של עשר דקות לפחות). ולשוב וליטול ידיו לסעודה שלישית (מ"ב שם). ומעניינים דברי הזהר המובאים בדברי המגן אברהם שרשב"י היה מקיים סעודה שלישית בדברי תורה. ודנו האחרונים האם נהג כן דווקא בשבתות שאין בהם סעודה שלישית על פי דין (גר"א) או שלימודו היה בדרך הסוד באופן נעלה מדרך לימודו (כה"ח).

הכנות לליל הסדר - יש לשטוף את החסות ולנקותן מתולעים כבר מערב שבת, ובדיעבד אם לא עשה כן יעשה זאת בליל הפסח עצמו (שש"כ ג לו). יש לזכור להכין את החרוסת ולצלול את הזרוע של קערת הסדר בערב שבת (תעג לב), והוא הדין לכל מה שדורש כתישה, ואם לא עשה כן יעשה זאת ביו"ט בשינוי (שו"ע תקד א). לישת החרוסת מותרת כרגיל ביום טוב עצמו. יש להפריש חלה מערב שבת על המצות. את הכנת שולחן הסדר ניתן לעשות רק לאחר אמירת "ותודיענו" בתפילה או אמירת "המבדיל בין קודש

כמים תיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

הלכה ומנהג

לקודש", והוא הדין לגבי הוצאת מאכלים לחימום על גבי הפלטה. אמנם מותר לנקות ולסדר את הבית עוד קודם לכן משום שיש לנו הנאה בכך כבר ביום השבת.

תפילת ערבית של מוצאי שבת- בכל שבת מאחרים את תפילת ערבית על מנת לאחר את יציאת השבת. אמנם בליל פסח מקדימים להתפלל ערבית בכדי שלא יישנו התינוקות ונזכה לקיים מצות "והגדת לבנך". בתפילה מתפללים כבכל ליל יו"ט כשמוסיפים בברכה האמצעית את ברכת "ותודיענו" שהיא נוסח הבדלה בתפילת יום-טוב שחל במוצאי שבת. מי ששכח לומר "ותודיענו" בתפילתו אינו צריך לחזור, משום שאנו עתידים להבדיל בשעת הקידוש (משנה ברורה תצא ד וביה"ל רצד), אמנם אם ירצה לעשות מלאכה טרם הקידוש יהיה עליו לומר "ברוך המבדיל בין קודש לקודש" בלא שם ומלכות (מג"א שם). לאחר התפילה אומרים הלל שלם בברכה, כבכל שנה ושנה, ויש לכוון בברכת ההלל לפטור את ההלל שנאמר בשעת הסעודה. אין אומרים "ויהי נעם" בליל פסח זה, משום שיום טוב אסור בעשיית מלאכה, אמנם בני תימן אומרים "ויהי נעם" כשחל יום טוב במוצאי שבת (תכלאל, עץ חיים).

הדלקת הנרות- נרות שדורשים הדבקה אל מושבם יש להכינם מערב שבת, שיש בזה איסור ממחוק. אם נשארו שאריות בכוסיות הנר מנרות השבת מותר להוציאן. נמתין עם הדלקת הנרות עד אחר שנתפלל ערבית ונאמר את הבדלת "ותודיענו" בתפילה או שנאמר אחר שעת צאת השבת (19:46) "ברוך המבדיל בין קודש לקודש". ורק לאחר מכן נדליק את הנרות. לשם הדלקת הנרות יש להכין 'נר נשמה' מערב שבת על מנת שנוכל להעביר ממנו אש להדלקת הנרות. את הנרות נדליק כבכל יום טוב כשמברכים תחילה ולאחר מכן מדליקים, שלא כמנהג האשכנזיות בשבת, שמדליקות ואחר כך מברכות. יש להיזהר שלא לכבות את גפרור ההדלקה, אלא להניחו בנחת על גבי קערה ולתת לו לכבות מעצמו.

הבדלה וקידוש- כיוון שהקידוש של ליל הפסח מתחיל את היום-טוב ומסיים את השבת אנו משלבים בתוכו קידוש והבדלה גם יחד. להלכה פוסקים כי קידוש שכזה עושים בסדר יקנה"ז: יין- מברכים "בורא פרי הגפן", קידוש- אומרים את נוסח הקידוש, נר- מברכים "בורא מאורי האש" על אבוקה (כשיש להיזהר שלא להצמיד שני נרות שעוה משום איסור ממחוק), הבדלה- "בורא המבדיל בין קודש לקודש", זמן- חותמים בברכת "שהחיינו" על חג הפסח הבא עלינו לטובה וכל המצוות הכלולות בו, אכילת מצה ומרור, אמירת ההגדה ושתיית היין. לאחר מכן ישתה כל אחד את הכוס הראשונה בהסיבה (כפי שנדון בעזרת ה' בשבוע הבא בהרחבה).

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

שאלה

תשובה

האם יש עניין לקנות מוצרי חלב ועופות בערב פסח, הרי כתוב עליהם 'ערב פסח'?

לגבי עופות החשש הוא שיימצא בזפק או במעיים חיטה שנאכלה על ידיהם. לכן כותב מרן החיד"א (בס' טוב עין, הובאו דבריו בשערי תשובה או"ח סוף סי' תסז, ובן איש חי פ' תצוה) שחסידיים ואנשי מעשה היו קונים את העופות בסמיכות לפסח, ומנקים את החלקים הפנימיים מכל פסולת, מחשש שמא ימצא חמץ בתוך התבשיל, כפי שכתב מרן השו"ע (שם). הכף החיים (שם ס"ק יג) כותב שיש מנהג לא לאכול כבד ושאר חלקים פנימיים של העופות בפסח בשל חשש זה של מציאת חמצים בתוכם. אך להלכה, גם אם אדם לא קנה בערב פסח יכול לקנות עוף בפסח עצמו, ולכוון שאינו קונה את הזפק וכו', אלא עתיד לזרוק לפח את החלקים הפנימיים, וממילא אינם שלו בפסח.

כיום מקפידים הבד"צים שיתנו לתרנגולות לאכול תירס לפני הפסח, ולכן אין חשש מחמץ במעיים, משום שהחמץ שנאכל לפני הפסח כבר יצא מן העוף במהלך הימים הללו. נוסף לכך שאם קונים עוף שלם כיום הוא מגיע בלא חלקיו הפנימיים, ורק בקצבייה ניתן לקנות עוף של עם חלקיו הפנימיים. לכן למעשה אפשר לקנות בנחת עופות גם במהלך חג הפסח לכתחילה בלא שום דאגה מחשש חמץ. רק עופות שלמים שנשחטו זה עתה, ולא אכלו קודם הפסח קטניות, יש להימנע מלקנותם בפסח. וגם אם אין לו עוף אחר יכול לקנותם ולכוון שאינו קונה את הזפק ובני המעיים.

לגבי מוצרי חלב כל הדיון בפוסקים הוא בבהמה שאוכלת חמץ בפסח עצמו - האם ניתן לשתות את החלב שלה ולאכול את בשרה. גם בזה פסק מרן האגרות משה (א קמז) שבבהמת גוי מותר לכתחילה לשתות מן החלב שלה, ובבהמת ישראל יחמיר בעל נפש על עצמו. ובזה חלקו עליו בעל הפמ"ג (סי' תמח, הובאו דבריו במשנה ברורה שם ס"ק לג) וערוגות הבשם (סי' קלח). אבל כיום הפרות והעיזים לא אוכלות חמץ בפסח, ומה שאכלה חמץ עד ערב פסח אין בזה שום מקום לחשש, כי בזה גם בעל הפמ"ג מתיר לכתחילה כשעברו 24 שעות מעת אכילת החמץ. לכן למעשה מותר לכתחילה לקנות חלב בפסח עצמו בלא שום חשש. בכל זאת, על כל מוצרי החלב כותבים 'ערב פסח', וזהו חומרא יתירה. אמנם בפסח כל חומרא, גם בלא בסיס כמעט, מתקבלת בברכה, אבל הס מלהזכיר שאדם שקונה חלב שנחלב בפסח יש בזה איזו בעיה.

שאלה

תשובה

מה עושים עם מזון לתוכים ודגים בפסח, הרי האוכל אינו כשר?

האוכל שמאכילים דגים, תוכים, חתולים וכלבים אינו ראוי למאכל אדם, והכלל הוא שדבר שלא ראוי למאכל אדם, אפילו שאינו פסול מאכילת כלב, מותר בהנאה. לכן לו יצויר שיש בתערובת של הדגים

כמים חיים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שׁו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך

תשובה |

והתוכים וכדומה מעט חמץ, כיוון שזו תערובת מותר לתת אותה לבעלי החיים, שכן ההנאה מחמץ שכזה מותרת בפסח. כך פסק האור לציון (ח"ג עמ' צב) ומרן היביע אומר בשיעוריו. מה שצריך לברר אצל דגים ותוכים האם מדובר בדגנים ממש או בתערובת, משום שאם מדובר בדגן ממש הרי הוא אסור בהנאה משום שראוי למאכל אדם.

האם צריך להשתמש בפסח דווקא בביצים בלא חותמת משום חשש חמץ בחותמת?

שאלה |

תשובה |

החותמת עשויה מדיו, ולא מעורב בה כל חמץ. לו יצויר שיש בה מעט חמץ עדיין היה מותר להשתמש בביצים ולהרתיחן בקליפתן ללא כל חשש, כיוון שהדיו נפסל מאכילה, וממילא כל המרכיבים שבו מותרים לכתחילה. וכשם שהתיר בעל תרומות הדשן (סי' קכט) לסופר שמשתמש בדיו ומכניסו מדי פעם לפיו על ידי הקולמוס, אף כשיש תערובת חמץ ממש בדיו. הוא הדין בעניין החותמות של הביצים, ובפרט שכאמור אין באמת כל חמץ בדיו זה. נוסף שבעבר היו שוטפים את הביצים במים ומעט קמח, ולכן פס' מרן הרמ"א (סי' תסז) שלא להשתמש בפירות היבשים כלל מטעם זה, וכך היה הדין בביצים. אבל כיום אין שוטפים את הביצים בקמח, אך עדיף לשטוף את הביצים קודם הבישול, משום שבמדגרות יש אוכל מחיטים, ולעתים עלול להידבק מעט מן האוכל לביצים, ולכן כך ראוי לנהוג. אמנם מלבד זאת אין כל חשש בדבר.

אדם שטס במטוס בסמיכות לגוי שאוכל חמץ, האם מותר להריח את ריח המאכל שלו?

שאלה |

תשובה |

הביאור הלכה (סי' תמג ד"ה ואפילו) הביא בשם האחרונים שיש איסור להריח את החמץ. אך מדובר כשהמריח נהנה מן הריח של החמץ. אבל כשמריח בלא הנאה אין איסור בעצם ההרחה. לכן אדם שגר ליד מאפייה של גויים אינו צריך לעבור דירה בפסח, אלא להימנע מליהנות מריח זה. כך פסק אביר ההוראה המהרש"ם (הגהות על או"ח סי' תמז). לכן גם במקרה שכזה אין בידי מה לעשות עם מאכלו של הגוי, ולא מוטל עליו לסתום את הא, אלא להימנע מליהנות מהריח ואז הדבר מותר.

האם מותר להשאיר בפינת המקפיא חמץ ולמכור אותו במכירת חמץ?

שאלה |

תשובה |

ראשית, מעיקר הדין מותר למכור לגוי גם חמץ בעין ממש, כלחם וכדומה. כך מרחיב רבה של חברון השדי חמד (חו"מ סי' ט כ) באריכות רבה. מעבר לכך מרן הגרש"ז היה מקפיד לקנות אחר הפסח מחמץ גמור שנמכר במכירת חמץ, בכדי להראות שהמכירה מועילה כפשוטה גם בחמץ ממש. כמו שבחול

כמים תינים

בנשיאותו של הרב חיים אידלס שליט"א

בהוצאת ע"ר "איש צדיק היה" 580546158

שו"ת

עם הרב חיים אידלס

המשך
תשובה |

ביו"ט האחרון של פסח נוהגים אותם שנמנעו מלאכול 'מצה שרויה' כל הפסח דווקא לאכלה, כדי להראות שמדובר בחומרא ולא בדיון. הוא הדין גם לגבי מכירת חמץ.

מאידיך, יש מחמירים (וכאמור רק מדין חומרא), כמו שנהגו מרנן הגר"א (מעשה רב), רעק"א (אגרו"ס סי' מח), החזו"א (ארחות רבנו - פסח). טעמם הוא משום שישוד מכירת חמץ הייתה עבור אלו שמתעסקים עם המכירה של החמץ כל השנה, כסוחרי ייש וכדומה, ולהם יש הפסד מרובה אם לא ימכרו את החמץ לגוי בימי הפסח. אבל אדם פרטי שהפסדו מועט לא עבורו נתקנה המכירה. בפרט שיש מקום לומר שיש במכירה זו מעין הערמה, ובנוסף שהרי להלכה צריך לתת בפועל את החמץ לגוי (מ"ב תמח ס"ק יב), ומקילים להשכיר לו את מקום החמץ, אך זהו קולא. גם מצד החוק האזרחי אין תוקף למכירה בלא העברת בעלות מסודרת, לכן יראי שמיים הקפידו שלא למכור אלא תערובת חמץ וחמץ נוקשה. אבל כאמור זו החמרה, ומעיקר הדין מותר לכתחילה למכור גם חמץ גמור, וחלילה להוציא לעז על מי שמוכר את החמץ הגמור בפסח.

לגבי השארת החמץ המכור במקפיא - הדבר מותר, ובתנאי שמכסה את כל החמץ ועושה איזושהי מחיצה שמפסיקה בין החמת המכוסה ובין שאר הדברים, ושם את החמץ על משטח נוסף ולא על גוף מדף המקפיא. כל שהחמץ מבודד ומכוסה מכל צד. בנוסף יש לכתוב 'חמץ' בפתק על גבי מקום החמץ, ודי בזה.